

1. RAZVOJ TRGOVAČKOG PRAVA

by [Tomislav](#)

- prve kodifikacije:
  - francuski Code de Commerce iz 1807.
  - njemački Handelsgesetzbuch iz 1897.
- dvojnost u kodifikaciji: opći građanski/posebni trgovački zakoni
- novije vrijeme: jedinstvena regulacija građanskog i trgovačkog prava (unifikacija)
  - švicarski Obligationenrecht iz 1911.
  - talijanski Codice Civile iz 1942.
  - američki Uniform Commercial Code iz 1962.
- **Ustav Republike Hrvatske** postavlja temeljna načela tržišnoga gospodarstva
- uz Ustav, dva su zakona temeljna za naše trgovačko pravo:
  - Zakon o trgovačkim društvima
  - Zakon o obveznim odnosima

1.1. Zakon o obveznim odnosima

- ZOO utvrđuje jedinstvena pravila obveznog prava koja vrijede za sve.
- temelji se na načelu jedinstva obveznopравnih odnosa, s odstupanjem od toga načela gdje priroda stvari to zahtijeva.
- jedinstveno uređenje građanskog i trgovačkog prava
  - jedinstvena pravila obveznog prava (odnosi između građana, te odnosi između pravnih osoba)
  - iznimno: određene norme vrijede samo za odnose između pravnih osoba/odnose između građana
  - **građansko i trgovačko pravo nisu spojeni**: ZOO nije jedini izvor prava
- građansko pravo u širem smislu:
  - vrijednosni papiri (Zakon o tržištu vrijednosnih papira)
  - materijalno-pravni propisi o stečaju i likvidaciji (Stečajni zakon)
  - materijalno-pravni aspekti arbitraže (Zakon o arbitraži)
  - zaštita industrijskog vlasništva (Zakon o industrijskom vlasništvu)
  - nelojalna utakmica (Zakon o trgovini)
  - pravo konkurencije (Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja)
- specijalizacija:
  - pravo osiguranja, bankarsko pravo, pravo dokumentarnog akreditiva, kopneno, pomorsko i zrakoplovno pravo itd.
- trgovačko statusno pravo
  - U sklopu trgovačkog prava, ali ne i u suvremenim sustavima tržišnog prava
  - pravila kojima se uređivao pravni položaj sudionika u trgovačkom prometu (vrste trgovaca, trgovačka društva, njihovo osnivanje, prestanak, organi itd.).
- Trgovačko pravo u suvremenom smislu - grana prava koja se odnosi na prava i obveze istekle iz isporuka robe i pružanja usluga, te pravne institute koji unapređuju i omogućuju odvijanje trgovačkih poslova.

1.2. Općenito o pravnom sustavu

- pravna norma - osnovna jedinica svakog pravnog sustava.
- pravni institut: skup pravni normi (npr. institut nasljeđivanja, institut stečaja, institut naknade štete)
- pravna grana: skup srodnih pravnih instituta (npr. kazneno pravo; javno i privatno pravo)

1.3. Pravne grane povezane s trgovačkim pravom

- **ustavno pravo**: temeljna gospodarska prava - izvor trgovačkog prava
  - obuhvaća pravne norme i institute koji uređuju temelje društvenog i političkog uređenja zemlje, temeljne slobode i prava čovjeka, ustrojstvo državne vlasti i lokalne uprave i samouprave.
- **građansko pravo**
  - grana kojom se uređuju imovinski odnosi, osobna neimovinska prava, položaj osoba u tim
  - opće građansko pravo, trgovačko pravo, radno pravo
  - dijeli se na dva dijela:
    - opći dio (opći pojmovi, načela, termini, općenito o pravnim poslovima itd.)
    - posebni dio (stvarno, obvezno, nasljedno, obiteljsko pravo)
- **radno pravo**:
  - bavi se zasnivanjem i prestankom radnog odnosa, zaštita osoba u radnom odnosu prava i obveze iz radnog odnosa itd.,
  - ovdje **ne spadaju**:
    - pravo suodlučivanja u organima trgovačkog društva, prava na sudjelovanje u dividendi i sl.
- **gospodarsko pravo** (Wirtschaftsrecht, Economic Law):
  - skup javnopravnih i privatnopravnih normi kojima država, oblikujući gospodarski poredak, stvara uvjete za slobodnu utakmicu na tržištu, nadzire ga i određuje odnose gospodarskih subjekata međusobno i svih prema državi

1.4. Temeljne razlike između trgovačkog i gospodarskog (privrednog) prava

- **Trgovačko pravo**:
  - odraz načela poduzetničke inicijative i autonomne slobode stranaka
  - uređuje međusobne odnose osoba trgovačkog prava
  - pretežno uređeno dispozitivnim normama, tj. subjekti svoje odnose uređuju slobodno
  - tipično je privatno pravo
- **Gospodarsko (privredno) pravo** - skup javnopravnih i privatnopravnih normi kojima država, oblikujući gospodarski poredak, stvara uvjete za slobodnu utakmicu na tržištu, drži ga pod nadzorom i određuje odnose gospodarskih subjekata međusobno i svih prema državi.
  - odraz državne intervencije u gospodarstvu
  - uređuje odnos subjekata prema državi
  - uređeno pretežno prisilnim propisima
  - privatno i javno pravo putem kojega država mora jamčiti fer ponašanje na tržištu

1.5. Poduzetnička tržišna sloboda

- poduzetnička sloboda
  - sloboda svakog čovjeka pojaviti se na tržištu i baviti se djelatnostima koje donose dobitak
  - Pravni oblici u kojima se pojavljuje i putem kojih se može voditi posao ("business") su:
    - trgovac pojedinac,
    - ortaštvo (partnership)
    - društvo (korporacija)
- pravo suzbijanja nedopuštene utakmice (nelojalna konkurencija) - Zakon o trgovini
- protutrustovsko pravo
- pravo zaštite potrošača - Zakon o zaštiti potrošača
- Poduzetnik u **anglosaksonskom sustavu** može biti svaki čovjek bez nekih posebnih unosa u registar trgovaca.
- **Kontinentalno pravo** od osoba koje se bave poslovnom djelatnošću uglavnom zahtijeva određene uvjete.
- **tržišna sloboda**, što znači da je tržište otvoreno za sve, kako za profesionalce tako i za neprofesionalce, fizičke i pravne osobe, domaće i strance.
- hrvatski Ustav utvrđuje da su **poduzetnička i tržišna sloboda temelj gospodarskog ustrojstva** Republike Hrvatske.
- **Slobodna utakmica (konkurencija)** označuje sustav u kojemu svaka osoba nastupa na tržištu sa svojom inicijativom tako da među sudionicima nastaje gospodarska utakmica.
  - Odraž poduzetničke i tržišne slobode
  - gospodarska kategorija u kojoj se susreću i sukobljavaju interesi pojedinih poduzetnika.
- **"konkurentno" pravo** se dijeli na tri osnovna područja:
  - pravo suzbijanja nedopuštene utakmice
  - protutrustovsko (protukartelno) pravo
  - pravo zaštite potrošača.

1.6. Izvori trgovačkog prava

- trgovačko pravo se sastoji od dijelova koji uređuju statusne i ugovorne odnose
  - statusno trgovačko pravo: kogentne norme većinom,
  - ugovorno trgovačko pravo: dispozitivne norme većinom
- Izvori hrvatskog trgovačkog prava:
  - propisi
  - autonomno trgovačko pravo
  - sudska i arbitražna praksa
  - pravna znanost
  - akti tijela s javnim ovlaštenjima

1.6.1. Propisi

- opći pravni akti koje donose ovlaštena tijela i kojima se uređuju određeni društveni odnosi
- Stvaralac norme je zakonodavno tijelo - to su »državni izvori prava«.
- podjela prema hijerarhiji: ustav, zakoni i podzakonski akte.
- Propis može sadržavati:
  - prisilne (kogentne) odredbe
    - subjekti moraju bezuvjetno poštovati, bez prava da u njima bilo što sami mijenjaju
    - tako su formulirane da ne daju subjektu mogućnost izbora između više mogućih ponašanja
  - dispozitivne odredbe (norme)
    - ovlašćuju subjekte da svoje odnose mogu i drugačije urediti od onog što određuje propis
    - svi propisi u Hrvatskoj objavljuju se u "Narodnim novinama RH", a akti općinskih, županijskih i ostalih skupština u njihovim službenim glasilima.

1.6.2. Autonomno trgovačko pravo

- označava društveni izvor prava koje stvaraju sami adresati, tj. oni kojima je namijenjeno
- danas se pojavljuje u raznim oblicima:
  - **poslovno (trgovački) običaji**
    - poslovna praksa koja je tako proširena da subjekti trgovačkog prava redovito očekuju da će se prema toj praksi postupiti i pri sklapanju njihova međusobnog pravnog posla.
  - **uzance** - kodificirani poslovni običaji, od strane ovlaštenih tijela (poslovna udruženja, komore, burze i sl.)
- u RH postoje dvije temeljne vrste uzanci:
  - opće uzance za promet robom
    - ograničene su na ono što je opće i zajedničko za sve sudionike prometa robom u gospodarstvu.
    - mogu se primijeniti ako nisu u suprotnosti s ustavnim načelima, prisilnim propisima i moralom društva;
    - mogu se urediti drugačije nego što je određeno dispozitivnim propisima, čak i ako su suprotni dispozitivnim propisima ako su izričito ugovorile primjenu uzanci ili drugih trgovačkih običaja
  - posebne uzance
    - takvi poslovni običaji koji se odnose na uže područje gospodarskih djelatnosti ili na određenu robu i sl. ovlaštena je utvrđivati Hrvatska gospodarska komora
    - kod nas su poznate Posebne uzance u ugostiteljstvu, Posebne uzance u građevinarstvu itd.
- **formularno pravo**: sklapanje ugovora prema unaprijed pripremljenim obrascima - pojednostavljivanje poslovanja, izbjegavanje dugih pregovora
  - pojavljuje se u: opći uvjeti poslovanja, tipski (standardni) i adhezijski ugovori (po pristupu) te razne klauzule (termini).

A. Opći uvjeti poslovanja

- popis ugovornih klauzula
- mogu se sve ili samo neke uključiti u ugovor
- nema neposredne primjene jer ne čine obrazac ugovora, na njih se poziva
- razlika između općih uvjeta i uzanci (odnosno poslovnih običaja): opći uvjeti donose slobodno, a uzance prema poslovnom običaju

B. Tipski (standardni) ugovori

- unaprijed pripremljen nacrt ugovora kojima se redovito služi
- ponuda za sklapanje ugovora u kojoj ponuditelj dopušta odstupanje od predloženog formulara ugovora i spreman je pregovarati o uvjetima budućeg ugovora.
- razlika između općih uvjeta tipskog ugovora: neposredna primjena tipskog ugovora

C. Adhezijski ugovori

- ponuditelj veže sklapanje ugovora uz prihvaćanje svih uvjeta sadržanih u formularu bez izmjene
- nema pregovaranja
- razlika tipski/adhezijski ugovor: element pregovaranja

D. Klausule (termini)

- tipizirane ugovorne odredbe, skraćeno se navode
- obično su sažetak detaljno formuliranog teksta.
- izrađuju ih pojedina udruženja trgovaca, međudržavne agencije i sl. (najpoznatije transportne klauzule "Incoterms" (Međunarodna trgovačka komora u Parizu))

1.6.3. Sudska (arbitražna) praksa

- u širem smislu, obuhvaća kompletno sudovanje sudova, a u užem smislu niz sudskih odluka kojima se norma primjenjuje na isti način
- sud je kreator prava, i u nizu konkretnih slučajeva ponavlja ista odluka, ali naša sudska praksa nije izvor prava u formalnom smislu

1.6.4. Pravna znanost (doktrina)

- djeluje samo snagom uvjerljivosti
- ona je samo neizravni, indirektni izvor prava

1.6.5. Akti tijela sa javnim ovlaštenjima

- određene pravne norme donose ovlaštene gospodarske organizacije, njihova udruženja ili druga tijela, a te su norme obvezne za sve, npr. Hrvatska gospodarska komora (GKH)

1.7. Redosljed primjene izbora trgovačkog prava

1. ugovor ako je u skladu s prisilnim propisima
  2. posebne uzance
  3. posebni dobri poslovni običaji
  4. opće uzance
  5. opći dobri poslovni običaji
  6. dispozitivni propisi trgovačkog prava
  7. pravna pravila Hrvatskoga trgovačkog zakona iz 1875, (uvjetno)
  8. dispozitivni propisi građanskog prava
  9. pravna pravila Općega građanskog zakonika (OGZ, uvjetno)
  10. sudska praksa (neizravno)
  11. pravna znanost (neizravno).
- statut i društveni ugovor
    - temeljni akt pravne osobe
    - izvor prava za tu pravnu osobu, ne opći izvor prava (ne podliježe odobrenju nikakva tijela izvan društva)

2. OBVEZNO PRAVO

- Obvezno pravo: skup pravnih pravila koja ureduju obvezne odnose
- Obvezni odnosi: takvi odnosi u kojima je jedna strana (vjerovnik) ovlaštena zahtijevati od druge strane (dužnika) da mu:
  - preda neku stvar (dare)
  - nešto učini (facere)
  - nešto ne čini / trpi (pati)
  - nešto propusti (non facere)
- Tražbina (potraživanje): obveznim pravom zaštićen zahtjev vjerovnika da mu dužnik ispuni određenu činidbu
- Dugovanje: obveza dužnika ispuniti vjerovniku dužnu činidbu
- Obilježja obveznog prava:
  - objekt obveznog prava
  - činidba - svaka pozitivna ili negativna ljudska radnja koju je dužnik na temelju obvezno odnosa dužan ispuniti vjerovniku,
  - relativnost obveznih odnosa - djeluju samo između strana koje se nalaze u obveznom odnosu
    - ne može se tražiti ispunjenje od trećih
  - dispozitivnost obveznih odnosa
    - stranke same odlučuju da li će i u koje ugovorne odnose ulaziti
    - ograničenje: dopustivost i mogućnost sadržaja obveze
  - ugovor - temeljni izvor obveznog odnosa, iznimka su izvanugovorni odnosi

2. Jedinstveno uređenje obveznog prava

- s obzirom na subjekte: fizičke i pravne osobe koje sudjeluju u prometu robe i usluga
- s obzirom na pravne poslove: osim ako za ugovore u gospodarstvu nije drugačije uređeno
- Ugovori u gospodarstvu (trgovački ugovori): ugovori koje sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti
- Sistematiziranje obveznog prava
  - opći dio ZOO - sadrži sve osnovne institute koji su zajednički svim ugovornim obvezama i glavnim oblicima izvanugovornih obveza (odgovornost za štetu, posloводство bez naloga, stjecanje bez osnova)
  - posebni dio ZOO - sadrži pojedine vrste ugovora koji su se u prometu tipizirali.
- Temeljna načela ZOO
  - nema mjerodavne norme/primjena norme nepravedna
  - načelo savjesnosti i poštenja (čl.4. ZOO)
  - načelo jednakosti davanja (čl.7. ZOO)
  - načelo autonomije stranaka (čl.2. ZOO)
  - načelo primjene dobrih poslovnih običaja (čl.12.ZOO)
  - načelo ravnopravnosti stranaka (čl.3. ZOO)

2.1. POTREPŠTINE ZA SKLAPANJE VALJANOG UGOVORA

- ugovor - dvostrani pravni posao koji nastaje suglasnim očitovanjem volje najmanje dviju strana
- obveznopравни ugovori - zasnivanje obveznih odnosa
- potrepštine za sklapanje valjanog ugovora
  - ugovorne strane
  - volja
  - dopustiv i moguć predmet ugovorne obveze (činidbe)
  - pobuda (motiv) i kauza (gospodarski cilj) – pravna osnova
  - oblik (forma)

2.1.1. Ugovorne strane

- **fizičke osobe:** svaki živi čovjek
- **pravne osobe:** društvena tvorevina kojoj je društveni poredak priznao pravnu sposobnost
- **pravna sposobnost:** svojstvo biti nositeljem prava i obveza
  - fizička osoba: rođenjem
  - pravna osoba: upisom u sudski registar
- **poslovna sposobnost:**
  - svojstvo vlastitim očitovanjima volje proizvoditi pravne učinke
  - fizičke osobe: punoljetnošću (ako duševno zdrave)
  - pravne osobe: upisom u sudski registar
  - poslovna sposobnost pravne osobe ostvaruje se putem njezinih tijela

2.1.2. Volja

- za valjan pravni posao potrebno da očitovanje bude u skladu s voljom sudionika
- volja za sklapanje ugovora može se izraziti
- riječima, uobičajenim znakovima, drugim ponašanjem iz kojeg se može zaključiti o postojanju, sadržaju i identitetu davatelja izjave
- nesklad između očitovanja i volje: mane volje

2.1.3 A) Svjesni nesklad

- strana svjesno izjavljuje nešto što zapravo neće (npr. školski primjer, pravni poslovi u šali)
- poseban slučaj: mentalna rezervacija
  - nesklad između unutrašnje i vanjske izražene volje
  - jedna strana izjavi kao svoju volju ono što zapravo neće, a druga strana to ne zna (npr. dražba)
- simulacija (prividan ugovor)
  - obje strane prividno sklapaju pravni posao, te se obje očituju nešto što nije u skladu s njihovom pravom voljom, žele u trećih izazvati dojam da su sklopile određeni posao, a zapravo taj posao nisu željele, nego nastoje ostvariti neki drugi cilj
  - apsolutna simulacija:
    - prividno sklapaju ugovor a zapravo ga ne žele sklopiti
    - ako su treći stekli dojam da je ugovor zaista sklopljen, naziva se fiktivnim ugovorom: ništav

- strane sklapaju jedan ugovor tako da prema vani prikriju drugi koji stvarno žele sklopiti.
- relativna simulacija:
  - dva ugovora, jedan prividan, nijedna ga strana ne želi, fingira se da odgovara pravoj volji: ništav
  - ako prividan ugovor pokriva neki drugi, taj drugi vrijedi ako je udovoljeno uvjetima za njegovu pravnu valjanost (tzv. disimulirani ugovor)
  - stranke simuliranog ugovora ne mogu isticati prema trećim savjesnim osobama prigovor da je ugovor između njih prividan (simuliran)

2.1.3. B) Nesvjesni nesklad

- može nastati zbog više razloga:
  1. Prijetnja i sila
    - netko nedopuštenom prijetnjom izazove opravdani strah u druge stranke, tako da ona zbog toga sklopi ugovor
    - opravdan strah: ako se iz okolnosti vidi da je ozbiljnom opasnošću ugrožen život, tijelo ili drugo značajno dobro druge ugovorne strane ili treće osobe
    - ugovorna strana može tražiti pobijanje
    - psihička sila (*vis compulsiva*): prijetnja – poboynost
    - fizička sila (*vis absoluta*): nema ni volje, ni očitovanja ništavost
  2. Zabluda
    - pogrešna predodžba o nekoj činjenici (*error facti*) ili o nekom objektivnom pravu (*error juris*)
    - motiv pri sklapanju ugovora (*error in motivo*) zabluda glede prava - u pravilu se ne uvažava
    - u pravnom smislu zabluda pripada u neznanje - pomanjkanje bilo kakve predodžbe.
    - da bi se strana u zabludi mogla na nju pozvati, ona mora biti bitna i neskrivljena
    - zabluda je bitna ako se odnosi:
      - objekt ugovora.
      - bitna svojstva objekta ugovora
      - osoba s kojom se sklapa ugovor
      - okolnosti koje se prema običajima u prometu ili po nakani strana smatraju odlučnima, a strana koja je u zabludi ne bi inače sklopila takav ugovor
        - neskrivljena: ako je strana koja je u zabludi pri sklapanju ugovora postupala s pozornošću koja se u prometu zahtijeva
      - pobuda koja je bila odlučna za preuzimanje obveze - besplatni ugovori
    - pozornost dobrog gospodarstvenika/dobrog domaćina
    - pozornost dobrog stručnjaka (povećana pozornost)
    - ako je zabluda bitna i neskrivljena: strana koja je u zabludi može pobijati ugovor. Ali ako je druga strana spremna ispuniti ugovor onako kako ga je strana u zabludi stvarno razumjela, strana u zabludi dužna je primiti ispunjenje ugovora i ne može ga pobijati
  3. Nesporazum
    - svaka stranka u zabludi glede očitovanja volje druge stranke
    - u slučaju nesporazuma smatra se da ugovor nije ni nastao
    - nesporazum o pravnoj naravi ili bitnom sastojku ugovora
    - ništavost
  4. Prijevara
    - svjesno izazivanje zablude u druge strane (ili održavanje u zabludi) s nakanom da se navede na sklapanje ugovora
    - poboynost - prevareni može zahtijevati poništenje ugovora i onda kada zabluda nije bitna
    - prevareni ima pravo tražiti naknadu štete

2.1.3. Činidba

- činidba: svaka pozitivna ili negativna ljudska radnja koju je dužnik na temelju obveznog odnosa dužan ispuniti vjerovniku
- u obveznom pravu ima uvijek imovinsko obilježje i mora biti:
  - moguća:
    - objektivno moguća, ako prvobitna nemogućnost naknadno otpadne, nemoguća činidba se ne pretvara u valjanu, osim ako je sklopljena uz odgovni uvjet ili rok, pa postane moguća prije ostvarenja uvjeta ili isteka roka
    - objektivno moguća, subjektivno nemoguća: mora naknaditi štetu
  - pravno dopuštena
    - mora biti u skladu s Ustavom RH, prisilnim propisima i moralom društva
    - nedopuštena činidba ima za pravnu posljedicu ništavost
  - određena / određiva
    - određena: onda kad je u svim pojedinostima naznačena
    - određiva: kad u samom početku nije točno određena, ali se može naknadno odrediti po objektivnim kriterijima, a da stranke ne moraju sklapati novi ugovor (ugovor sadrži podatke pomoću kojih se činidba može odrediti ili su stranke ostavile trećoj osobi da ih odredi)
    - ako treća osoba neće ili ne može odrediti činidbu, ugovor je ništetan.
- Vrste / oblici činidbe:
  - davanje stvari
  - činjenje (fizički ili intelektualni rad)
  - nečinjenje (propuštanje) – neobavljanje nečega što bi mogao obavljati da nije u obveznom odnosu
  - trpljenje - nesprečavanje obavljanja tuđe radnje koju bi bio ovlašten spriječiti da se ne nalazi u obveznom odnosu

2.1.4. Pobuda (motiv) i kauza (gospodarski cilj) – pravna osnova

- u obveznom pravu pravna osnova za nastanak obveznog odnosa je ugovor
- pobuda za sklapanje pravnog posla:
  - unutarnji subjektivni psihološki čimbenik
  - utječe na donošenje odluke o sklapanju određenog ugovora
  - u načelu pobude suugovaratelja ne utječu na njegovu valjanost, no ako je suugovaratelj znao ili morao znati da je nedopuštena pobuda bitno utjecala na odluku drugog ugovaratelja: ugovor je ništetan
  - kod **besplatnih ugovora** - ugovor je ništetan bez obzira da li je suugovaratelj znao ili morao znati za nedopuštenu pobudu
- kauza ili objektivna svrha ugovora:
  - pravno utvrđen gospodarski cilj ugovora koji se postiže ostvarenjem ugovornih obveza
  - tipizirana i jednaka za određeni ugovor npr. stjecanje prava vlasništva, objektivno postavljena i pravno oblikovana svrha ugovora
  - vidljiv i izravan razlog sklapanja ugovora

2.1.5. Oblik (forma)

- **formalni ugovor** - forma je pretpostavka nastanka valjanog ugovora
  - unaprijed se traži određeni oblik kao uvjet za nastanak valjanog ugovora
  - Zakonski oblik (*forma ex lege*) - kad se zakonom određuje da ugovor mora imati određeni oblik, obično pisani.
  - Ugovorni oblik (*forma ex contractu*) - kad se stranke mogu same sporazumjeti da posebni oblik bude uvjet valjanosti njihova ugovora.
- **neformalni ugovor**
  - oblik ugovora nije unaprijed određen i nije uvjet za nastanak ugovora
  - načelo neformalnosti u obveznom pravu uvjet valjanosti ugovora
  - u protivnom: ništavost (npr. ugovor o licenci)

2.2. Nevaljanost ugovora

nedostaje neka od bitnih potrepština ugovora

Ništetni ugovori

- ima takve mane u bitnim potrepštinama da se smatra kao da ne postoji
- pravni posao **ne proizvodi pravne učinke**
- ništetni ugovor je ona koji je protivan:
  - Ustavu RH
  - prisilnim propisima
  - moralu društva
- pojedini slučajevi iz ZOO
- djelomična ništetnost - ugovor nije ništetan ako je sklapanje određenog ugovora zabranjeno samo jednoj stranci, a ona usprkos zabrani sklopi ugovor.
- na ništetnost sud pazi po službenoj dužnosti (*ex offio*) i na nju se može pozivati svaka treća zainteresirana osoba
- odluka suda o ništetnosti ima samo tzv. deklarativni značaj, ugovor je ništetan od samog početka (*ex tunc*)
- **nije potrebno podizati tužbu** za proglašenje ništetnosti ugovora jer ništetnost nastupa po samom zakonu (*ex lege*)
- tužba za poništenje može se uvijek podići i ona **ne zastarijeva**
- ako uzrok ništetnosti nestane, ništetan ugovor ne postaje valjan – nema konvalidacije
- ako udovoljava uvjetima za valjanost drugog ugovora, valjan je taj ugovor ako je u suglasnosti s ciljem sklapanja ugovora i ako bi sklopili taj drugi da su znali za ništetnost prvog
- posljedice ništetnosti
  - uvijek može odbiti ispunjenje
  - ako došlo do ispunjenja, svaka ugovorna stranka mora vratiti drugoj što je primila
  - ako to nije moguće: naknada u novcu

- ako ništetan jer je sadržaj/cilj protivan Ustavu RH i prisilnim propisima sud može odbiti zahtjev nesavjesne stranke za vraćanje, a može odlučiti da druga stranka preda ono što je primila temeljem zabranjenog ugovora općini gdje ima sjedište/prebivalište
- Stranka koja je kriva za sklapanje ništetnog ugovora odgovorna je suugovaratelju za svu štetu koju ovaj trpi zbog ništetnosti ugovora, ako ovaj nije znao ili nije morao znati za njezino postojanje

Pobojni ugovori

- valjan od trenutka sklapanja te izaziva sve **predviđene pravne učinke**, ali se zbog određenih mana može pobijati i proglasiti nevaljanim
- npr. ograničeno poslovno sposobna osoba, mane volje
- pobojnost ne nastupa po samom zakonu, nego se mora podići **tužba za poništenje** (*ex lege*) i sud mora proglasiti ugovor nevaljalim, pa stoga sudska odluka ima konstitutivno obilježje
- ako se pobojan ugovor proglasi poništenim, on je takav od početka (*ex tunc*)
- za pobijanje ugovora u načelu su ovlaštene jedino stranke koje su ga sklopile
- **rok za tužbu**
  - 1 godina od saznanja za razlog pobojnosti, odnosno od prestanka prisile (subjektivni rok)
  - najkasnije 3 godine od sklapanja ugovora (objektivni rok)

2.3. Sklapanje ugovora

- ugovor je sklopljen kad su se ugovorne stranke suglasile o bitnim sastojcima ugovora
- ponuda:
  - prijedlog za sklapanje ugovora, učinjen po pravilu određenoj osobi koji mora sadržavati sve bitne sastojke ugovora, tako da bi se njegovim prihvaćanjem mogao sklopiti ugovor
- opća ponuda:
  - prijedlog za sklapanje ugovora koji sadrži **bitne sastojke ugovora**, a učinjen je **neodređenom broju osoba**
  - izlaganje robe s naznakom cijene = opća ponuda (ako iz okolnosti slučaja ili običaja ne proizlazi drugačije)
- slanje kataloga, cjenika, reklame u tisku:
  - nije ponuda, već **poziv** da se učini ponuda prema objavljenim uvjetima
  - osoba koja odašilje takve pozive, a bez opravdanog razloga odbije prihvatiti ponudu, odgovara za štetu koju bi pretrpio ponuditelj
- ponuda u kojoj je određen rok za prihvrat **obvezuje** ponuditelja **do roka** koji je postavio
- ako u pismu ili brzopjavu odredio rok počinje teći:
  - od dana označenog u pismu
  - od dana kad je brzopjav predan pošti
  - ako pismo nema datum, od dana kad je predano pošti
- ponuda učinjena nenazočnoj osobi bez roka:

- obvezuje ponuditelja za vrijeme koje je redovito potrebno da ponuda stigne ponuđenom da je razmotri odluči te da odgovor stigne ponuditelju

Prihvat ponude

- očitovanje volje ponuđenog o prihvatanju ponude, osobno ili preko zastupnika
- prihvat mora u svemu biti suglasan s ponudom
- ako ponuđeni izjavi da prihvaća i istovremeno predloži dopunu ili izmjenu smatra se da je odbio ponudu i dao drugu ponudu (protuponuda)
- odgovor na ponudu koji ima cilj prihvaćanje ponude, ali sadrži dopunske ili različite sastojke koji bitno ne mijenjaju odredbe ponude, predstavlja prihvat
- prihvat s dopunskim sastojcima (cijena, plaćanje, količina, rok i mjesto isporuke, proširenje odgovornosti jedne stranke rješavanje sporova) = protuponuda
- ponuda i prihvat su neformalni akti (osim ako za sklapanje ugovora propisan zakonski oblik)

Trenutak sklapanja (perfekcije) ugovora

- od tog trenutka računaju se rokovi vezani za ugovor (isporuke, plaćanje), zatim određena druge obveze stranaka u odnosu na državne organe, a po pravilu se na ugovor primjenjuju propisi koji su vrijedili u trenutku sklapanja ugovora
- računanje rokova (npr. za isporuku, plaćanje)
- obveze stranaka u odnosu na državna tijela (npr. dozvole)
- primjena propisa koji su na snazi u vrijeme sklapanja
- **sklapanje među nazočnim strankama**
  - ugovor se smatra sklopljenim u trenutku kad ponuđeni prihvati ponudu ponuditelja
  - ponuđeni se mora bez odgađanja (odmah) izjasniti o ponudi, osim ako mu pripada stanoviti rok za razmišljanje
  - ako je ponuditelj sam stavio rok za prihvat, vezan je do njegova isteka
  - ugovor može biti sklopljen i putem telefona, telefaksa ili izravnom radiovezom
- **sklapanje među nenazočnim strankama**
  - ugovor se sklapa putem pisma ili telefaksa
  - ugovor je sklopljen u trenutku kad ponuditelj primi izjavu ponuđenog o prihvatanju ponude
  - smatra se da je ponuda prihvaćena i onda kada ponuđeni:
  - plati cijenu, pošalje stvar ili druga radnja koja se na temelju ponude, prakse utvrđene između stranaka ili običaja može smatrati izjavom o prijehu

Mjesto sklapanja

- među nazočnima: u mjestu gdje su se nalazile
- među nenazočnima: u mjestu u kojem je ponuditelj imao sjedište/prebivalište u trenutku kada je dao ponudu
- za ugovor sklopljen putem telefona, radiovezom i telefaksom smatra se da je sklopljen u mjestu gdje je ponuditelj imao svoje sjedište (prebivalište) u trenutku kad je dao ponudu

Oblik izjave volje

- riječima: usmeno i pisano (redoviti način)
- uobičajenim znacima: razumljivi i poznati u tom krugu osoba (kimanje glave, rukovanje)
- konkludentnom radnjom: drugim ponašanjem iz kojeg se sa sigurnošću može zaključiti o postojanju i sadržaju volje
  - šutnja (konkludentna radnja): ne znači prihvrat ponude.
- osim ako su ponuditelj i ponuđeni u stalnoj poslovnoj vezi glede određenih poslova (određena roba, izvršavanje naloga):
- smatra se da je ponuđeni prihvatio ponudu ako je nije odmah ili u otvorenom roku odbio - ugovor je sklopljen kad ponuda stigne ponuđeniku

Zakašnjeli prihvrat ponude

- prihvrat ponude stigao ponuditelju nakon isteka roka
- ako ponuđeni **odgovoran** za zakašnjenje:
  - ponuditelj prestaje biti vezan svojom ponudom, a zakašnjeli prihvrat smatra se novom ponudom od strane ponuđenog
- ako ponuđeni **nije odgovoran**:
  - ako izjava o prihvatu pravodobna (pošt. žig), a stigla nakon isteka roka za prihvrat → **ugovor sklopljen** ako je ponuditelj znao/mogao znati da je izjava odaslana pravodobno
  - ako ponuditelj najkasnije prvog idućeg radnog dana nakon primitka prihvata ili i prije primitka prihvata a, nakon proteka roka za prihvrat ponude, obavijesti ponuđenog da se ne smatra vezanim ponudom go or nije sklopljen → **ugovor nije sklopljen**

2.4. Uvjet

- takva odredba (pravni posao) unesena u ugovor kojom suugovaratelj čine učinak ugovora ovisnim o nekoj budućoj i objektivno neizvjesnoj činjenici
- razlika između uvjeta i zakonske pretpostavke o valjanosti ugovora
  - uvjet: slobodno ugovaraju stranke, odraz volje, moraju izričito predvidjeti
  - zakonska pretpostavka: uvijek vrijedi i kad je ne predvide, ne mogu određivati svojom voljom (npr odobrenje državnih tijela).

vrste uvjeta:

- **odgodni (suspenzivni)**
  - npr. A se obvezuje prodati kuću B ako u roku od mjesec dana ne nađe boljeg kupca
  - učinak pravnog posla se odgađa do vremena dok se uvjet ne ispuni ili ne izjalovi
    - ako se uvjet **ispuni**: nastupaju pravni učinci, nastaje predviđeni pravni odnos
    - ako se uvjet **ne ispuni**: ne nastupaju pravni učinci
  - ugovor djeluje od trenutka njegova sklapanja (**ex tunc**)
  - sam ugovor je sklopljen, a učinci su odgođeni do nastanka buduće, neizvjesne činjenice

- **raskidni (rezolutivni)**

- npr. A daruje B automobil uz uvjet da ga mora vratiti ako ne diplomira
- raskida pravne učinke ugovora u trenutku kad nastupi buduća i objektivno neizvjesna činjenica postavljena kao uvjet
  - ako se uvjet **ispuni**: pravni učinak ugovora prestaje
  - ako se **ne ispun**i: pravni učinci ostaju trajni
- učinak ugovora nastupa odmah, ali trajanje ovisi o ispunjenju uvjeta - ako se ostvari raskidni uvjet, djeluje ***ex nunc***

2.5. **Rok**

- odredba ugovora kojom se učinak pravnog posla vremenski ograničava:
- pravni učinak nastaje protekom određenog vremena ili traje do određenog vremena
- buduća, izvjesna činjenica
- odredba ugovora koju suugovaratelji svojom voljom uvrštavaju u ugovor
- **vrste rokova**:
  - početni
    - rokovi o čijem nastupanju ovisi početak učinka pravnog posla
    - slični odgovornim (suspenzivnim) uvjetima
  - završni
    - prestanak učinka pravnog posla sličnost raskidnim uvjetima
    - slični raskidnim (rezolutivnim) uvjetima
  - prisilni (kogentni)
    - određeni prisilnom/kogentnom normom, stranke ih ne mogu mijenjati
    - npr zastarni rokovi.
  - dispozitivni
    - propisani zakonom, ali stranke mogu ugovoriti drugačije
  - stranački
    - nisu propisani zakonom, stranke određuju prema vlastitoj volji
  - jednostavni:
    - nema neizvjesnosti sigurno će se dogoditi (rokovi u pravom, smislu)
  - složeni:
    - oni koji su određeni, ali u sebi imaju čimbenike neizvjesnosti (npr dan nečije smrti, dan završetka studija)
    - zbog neizvjesnosti složene rokove smatramo **uvjetima**

2.6. Vrste ugovora

- vrste ugovora:
  - jednostrano i dvostrano obvezni
    - jednostrano obvezni - jedna stranka dužnik, druga vjerovnik (npr. ugovor o darovanju)
      - obveza samo za jednu stranku
    - dvostrano obvezni - obje stranke istodobno i vjerovnik i dužnik (npr. ugovor o prodaji)
      - međuvisnost obveza
  - naplatni i besplatni
    - razlikuju se po tome traži li se za činidbu protučinidba ili ne
    - dvostrano obvezni → naplatni
    - jednostrano obvezni → besplatni
    - odgovornost zbog materijalnih/pravnih nedostataka samo kod naplatnih
  - konsenzualni i realni
    - konsenzualni - nastaju kada su se stranke sporazumjele o bitnim sastojcima ugovora (većina ugovora je takva)
    - realni - pored suglasnosti o bitnim sastojcima potrebna i predaja stvari: predaja kao bitan sastojak ugovora
    - npr. ugovor o prodaji s ugovorenom kaparom.
  - glavni i sporedni
    - glavni → ugovorom se utvrđuje jedna glavna obveza (npr. prodaja).
    - sporedni → sporedne obveze (npr. jamstvo, zalog)
    - slijede sudbinu glavnog (npr. isplatom duga prestaje i jamstvo)
  - imenovani i neimenovani
    - imenovani → bitni sastojci normirani zakonom, često se pojavljuju u prometu
  - trenutačni i trajni
    - trenutačni → činidba se ispunjava odjednom, u jednom aktu
    - trajan → onaj prema kojemu se ugovor ispunjava u nizu činidaba što dolaze jedna za drugom (sukcesivno) (npr. kupoprodaja na obroke)
  - kauzalni i apstraktni
    - kauzalan → pravni temelj, kauza (gospodarska svrha ugovora) vidljiva te je bitan sastojak ugovora (npr. stjecanje vlasništva)
    - apstraktan → pravni temelj, kauza nije vidljiva iz samog ugovora (npr. mjenični poslovi)
  - predugovor i glavni ugovor
    - Predugovor
      - preuzima se obveza kasnijeg sklapanja glavnog ugovora
      - mora sadržavati sve bitne sastojke glavnog ugovora
      - ne obvezuje ako su se okolnosti toliko promijenile da ne bi ni bio sklopljen da su te okolnosti postojale u vrijeme sklapanja
      - sklapanje glavnog ugovora može se zahtijevati u roku od 6 mjeseci od isteka roka predviđenog za njegovo sklapanje, a ako rok nije predviđen, od dana kada je prema naravi posla i okolnostima trebao biti sklopljen
  - formalni i neformalni
    - valjanost ugovora ovisi o obliku u kojem je sklopljen

2.7. Sredstva za pojačavanje ugovora

- ugovaranje posebnih instituta kojima se pojačava sigurnost ispunjenja dužnikovih obveza
- stranke moraju izričito ugovoriti (iznimka: zatezne kamate)
- vrste sredstava za pojačavanje ugovora:
  - osobno pojačanje:
    - pojačana obveza dužnika (npr. ugovorna kazna) ili
    - treća osoba uključena u dužnikovu obvezu (npr. jamstvo)
  - stvarno pojačanje:
    - pojačanje ugovora davanjem stvari ili novca (npr. kapara)
    - temeljno obilježje sredstava za pojačanje: akcesornost
- najvažniji oblici

1. jamstvo	
2. ugovorna kazna (penal)	osobno pojačanje
3. zatezne kamate	
4. kapara	
5. odustatnina	stvarno pojačanje
6. založno pravo	

1. Jamstvo

- ugovor kojim se jamac obvezuje tuđem vjerovniku da će ispuniti valjanu i dospjelu obvezu glavnog dužnika ako je ovaj ne bi ispunio
- obilježja:
  - pisani oblik obligatoran - jamac obvezan samo ako izjavu o jamčenju dao pismeno
  - akcesornost
    - jamstvo se može dati samo za pravovaljanu obvezu bez obzira na sadržaj
    - ako obveza glavnog dužnika nije ni nastala ili je utrnula, ne možemo je pojačati jamstvom
    - zastarom obveze glavnog dužnika zastarijeva i obveza jamca
  - opseg odgovornosti jamca
    - ne veći od obveze glavnog dužnika
    - ako se ugovori da je veći, svodi se na mjeru dužnikove obveze
    - jamac odgovara za ispunjenje cijele obveze, ali se može ograničiti na dio obveze ili na drugi način olakšati
- vrste jamstava:
  - supsidijarno jamstvo
    - ispunjenje se može tražiti od jamca tek nakon što glavni dužnik ne ispuni obvezu u roku određenom u pisanom pozivu
    - iznimka: ako očito da se obveza ne može ispuniti iz sredstava glavnog dužnika ili je glavni dužnik pao pod stečaj
  - solidarno jamstvo
    - vjerovnik može zahtijevati ispunjenje bilo od glavnog dužnika bilo od jamca bilo od obojice istodobno - jamac platac
    - kod ugovora u gospodarstvu jamac uvijek odgovara solidarno
  - podjamstvo
    - jamstvo se daje za obvezu jamca

- podjamčeva obveza akcesorna obvezi jamca
- subrogacija
  - ako jamac namiri potraživanje vjerovnika, na njega prelazi potraživanje sa svim sporednim pravima i garancijama njegova ispunjenja
- regres
  - jamac koji je isplatio vjerovnika može zahtijevati od glavnog dužnika da mu naknadi sve što, je isplatio za njegov račun, te kamate od dana isplate
  - ako ima više jamaca, može zahtijevati od ostalih jamaca da mu svaki naknadi dio koji tereti i njega

2. Ugovorna kazna (penal)

- ugovorom određena novčana svota ili neka druga materijalna korist koju dužnik plaća odnosno pribavlja vjerovniku, ako ne ispunji svoju obvezu iz glavnog ugovora ili zakasni s ispunjenjem ili je neuredno ispunji → ako nije drukčije ugovoreno smatra se da je ugovorena za zakašnjenje dužnika
- obilježja:
  - oblik - ugovorna kazna mora biti ugovorena u onom obliku koji je propisan za ugovor iz kojeg nastaje glavna obveza
  - akcesornost - dijeli pravnu sudbinu glavne obveze
  - perfekcija - odredba o ugovornoj kazni je pravovaljana od trenutka kad su se stranke o njoj sporazumjele
  - visina kazne - stranke slobodno određuju, kao i način obračuna - fiksni iznos, postotak, i dr
    - na zahtjev dužnika sud može smanjiti iznos ako nerazmjerno visok s obzirom na vrijednost i značenje glavne obveze
- ne može se ugovoriti za novčane obveze, samo za nenovčane (→ za novčane: kamate)
- vjerovnikova prava:
  - u slučaju neispunjenja glavne obveze
    - vjerovnik može tražiti: ili ispunjenje obveze ili ugovornu kaznu (alternativno!) → ako zatražio isplatu ugovorne kazne, gubi pravo na zahtjev za ispunjenje glavne obveze
  - u slučaju zakašnjenja (neurednog ispunjenja) dužnika
    - vjerovnik može tražiti: i ispunjenje obveze i ugovornu kaznu (kumulativno!) → nema pravo na ugovornu kaznu ako je primio ispunjenje zakašnjenja obveze, a nije bez odgađanja priopćio dužniku da zadržava pravo na ugovornu kaznu
  - pravo na ugovornu kaznu ne ovisi o pretrpljenoj šteti
  - ako iznos ugovorne kazne premašuje visinu pretrpljene štete ili ako šteta nije nastupila, vjerovnik svejedno ima pravo na ugovornu kaznu
  - ako je šteta veća od ugovorne kazne, vjerovnik i j ik može zahtijevati i razliku do potpune naknade štete
  - ako zakonom propisan penal, a stranke pored toga ugovore ugovornu kaznu vjerovnik nema, pravo zahtijevati i ugovornu i zakonsku kaznu, osim ako je to dopušteno zakonom

3. Zatezne kamate

- novčani iznos koji (pored glavnice) dužnik duguje vjerovniku ako zakasni s ispunjenjem novčane obveze
- visina zateznih kamata određena propisima
- vjerovnik ima pravo na zatezne kamate bez obzira da li pretrpio štetu zbog dužnikova zakašnjenja, a ako je šteta veća ima pravo zahtijevati razliku do pune naknade, štete
- zabranjeno je ugovaranje kamate na kamatu, osim kad je to određeno zakonom

- npr. u kreditnom poslovanju banaka i drugih kreditnih organizacija

4. Kapara

- novčani iznos ili neka druga zamjenjiva stvar koju u trenutku sklapanja ugovora jedna stranka daje drugoj kao znak da je ugovor sklopljen i kao sigurnost da će se ugovor ispuniti
- dvije funkcije kapare:
  - znak da je ugovor sklopljen
    - ugovor je sklopljen kada je dana kapara (realan ugovor)
    - svaki konsenzualni ugovor sklopljen uz kaparu pretvara se u realni ugovor
    - akcesornost
  - pojačanje ugovora
    - pri ispunjenju ugovora kapara se mora vratiti ili uračunati u ispunjenje obveze
    - kapara ide u korist stranke vjerene ugovoru
- u slučaju neispunjenja ugovora
  1. ako odgovorna stranka koja je dala kaparu
    - druga strana može tražiti:
      - ispunjenje (ako još moguće)
      - ili naknadu štete, a kaparu uračunati u naknadu štete ili vratiti
      - ili se može zadovoljiti primljenom kaparom
  2. ako odgovorna stranka koja je primila kaparu
    - druga stranka može tražiti:
      - ispunjenje ugovora (ako još moguće)
      - ili naknadu štete i vraćanje kapare
      - ili tražiti vraćanje dvostruke kapare

5. Odustatnina

- ugovor kojim se jednoj ili objema strankama daje pravo odustanka od ugovora davanjem drugoj stranci određenog iznosa novca ili drugih zamjenjivih stvari (odustatnine)
- stranka ovlaštena na odustajanje dužna dati izjavu o odustajanju i odustatninu istovremeno
- ako stranka u čiju je korist ugovorena odustatnina izjavi drugoj stranci da će joj dati odustatninu, ne može više zahtijevati ispunjenje ugovora
- odustatnina se **razlikuje od kapare** po tome što kapara ne ovlašćuje suugovaratelje na odustajanje od ugovora
- ako se uz kaparu ugovori pravo odustajanja, onda se kapara smatra odustatninom i svaka stranka može odustati od ugovora
  - ako odustane stranka koja je dala kaparu → ona je gubi
  - ako odustane stranka koja je primila kaparu → mora je vratiti u dvostrukom iznosu

6. Založno pravo

- zalog → založnim pravom opterećena pojedinačno određena pokretna ili nepokretna stvar koja se može unovčiti, kao i idealni dio takve stvari, ili pojedinačno određeno imovinsko pravo koje je prikladno da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu

- ugovor o zalogu → dužnik ili netko treći (zalagodavatelj) obvezuje se vjerovniku (zalogoprimatelj) predati neku pokretnu stvar kako bi se prije ostalih vjerovnika mogao naplatiti iz njezine vrijednosti ako mu potraživanje ne bude plaćeno o dospelosti
- vrste založnog prava
  - dobrovoljno (ugovorno) založno pravo
    - temelj: pravni posao
    - na pokretnini (način stjecanja: predaja u posjed)
    - na nekretnini (hipoteka) (način stjecanja: upis u zemljišnu knjigu)
  - sudsko (prisilno) založno pravo
    - temelj: sudska odluka
  - zakonsko založno pravo
    - temelj: zakon (npr. pravo zaloga prevoznika nad stvarima danim na prijevoz)
- tražbina osigurana založnim pravom ima pri namirivanju iz vrijednosti zaloga prednost pred svim ostalim tražbinama koje nisu osigurane založnim pravima na tom zalogu (ako više založnih prava, prednost ona koja je ispred po redoslijedu prednosti)